

ZIPPYS VENNER OG PASSPORT

Livsmestring i skolen

Barn og unge tilbringer en stor del av livet på skolen. Det er i dag større erkjennelse og mer dokumentert forskning på betydningen av den psykososiale siden av læringsmiljøet. Folkehelse og livsmestring er også ett av de nye tverrfaglige temaene som er kommet inn i læreplanen. Lærers relasjon til elevene og elevenes opplevelse av tilhørighet, delaktighet, mestring og kompetanse er viktige faktorer for trivsel og læring. Voksne for Barn har hatt ansvar for implementering, spredning og utvikling av Zippys venner i Norge siden 2004. Passport, det nye programmet for 5.–6. trinn, ble prøvd ut i Norge for første gang skoleåret 2018/2019. Programmene er universelt helsefremmende og forebyggende. Målsettingen er at barn skal lære livsmestring gjennom å mestre dagliglivets utfordringer, identifisere og snakke om følelser og støtte andre. Barna deltar og medvirker gjennom dialogiske prosesser. Dette stiller krav til lærers relasjonskompetanse gjennom anerkjennende kommunikasjon.

For å starte med programmene kreves sertifisering gjennom to dagers workshop.

TEMAENE I ZIPPYS VENNER 1.-4. TRINN

- › Følelser
- › Kommunikasjon
- › Vennskap
- › Konflikthåndtering
- › Forandringer i livet
- › Mestring

TEMAENE I PASSPORT 5.-6. TRINN

- › Følelser
- › Relasjoner
- › Vanskelige situasjoner
- › Rettferdighet, rett og urett
- › Tap og forandring

EVIDENSBASERT

Effektstudien fra Norge (Holen, 2012) viser at Zippys venner gir **økt mestring, bedre klassemiljø, bedre faglig fungering og reduksjon av mobbing**. Det er en forutsetning at programmet gjennomføres i sin helhet.

Effektvaluering av Passport i Canada viser at elevene utvikler flere mestringsstrategier, får økt følelsesbevissthet og får bedre klassemiljø. Lærere rapporterte om økt kompetanse på klasseledelse og egne mestringsstrategier. (Mishara & Dufour, 2014).

FOR HELE BARNETRINNET

Zippys venner består av grunnprogrammet for 1.–2.trinn på 24 timer og videreføringen for 3.–4. trinn på inntil 18 timer per skoleår. Etter at lærere og elever har gjennomført Zippys venner på 1. og 2. trinn fortsetter de med Zippys venner for 3.–4. trinn. Videreføringen bygger på samme prinsipper og metoder som grunnprogrammet, og forsterker det elevene har lært.

Passport for 5.–6. trinn bygger på samme teorigrunnlag som Zippys venner og har lik pedagogisk oppbygning. Det er en god fortsettelse for elever som har jobbet med Zippys venner, men det er ingen forutsetning. Programmene kan brukes separat.

FORELDRESAMARBEID

Foreldrekomponenten i programmene inneholder veiledning og tips til lærer om dialogen med foreldre knyttet til tematikken i modulene. *PowerPoint-presentasjon, mal til foreldremøte* samt *brosjyre*, er en del av materialet. Informasjonsbrev og hjemmeoppgaver er integrert i programmene for å involvere foreldrene.

INKLUDERING OG TILPASSET OPPLÆRING

I norsk skole har alle elever rett til tilpasset opplæring. Inkludering er viktig i helsefremmende arbeid og for et godt psykososialt miljø. Zippys venner har også materiell for tilrettelegging av undervisningen overfor enkeltelever eller grupper av elever som har behov for tilpassing. Hefte *Supplerende aktiviteter* for tilpasset opplæring benyttes som et supplement på 1. og 2. trinn.

KOMMUNAL FORANKRING OG TVERRFAGLIG SAMARBEID

God forankring i ledelsen på skole- og kommunenivå er avgjørende for at implementering av programmene skal bli vellykket over tid. De forankres i kommunens og skolens planer. Kommunale ledere for skole og helse er ansvarlige for dette.

IMPLEMENTERINGSMODELL FOR KOMMUNEN

Kommuner er organisert ulikt og handlingsrommet er forskjellig. Modellen som er utarbeidet for organisering av programmene har kriterier som er viktige for at de skal forankres på en god måte. En-to kontaktpersoner har det overordnede ansvaret for å koordinere henholdsvis Zippys venner- og Passport-arbeidet i kommunen. Mindre kommuner har erfart at de kan trenge å samarbeide med andre kommuner for å gjennomføre opplæring og veiledning (vedlegg 3 – Interkommunalt samarbeid). Når kommuner skal skrive avtale, må de kartlegge hva som er på plass og hva de trenger å forsterke/gjøre noe med. Målet er at etter en fireårsperiode vil Zippys venner og/eller Passport være etablerte tiltak på 1.-6. trinn i skolen med ansvarlige ressurspersoner på skole og kommunenivå.

1. ÅR

2. ÅR

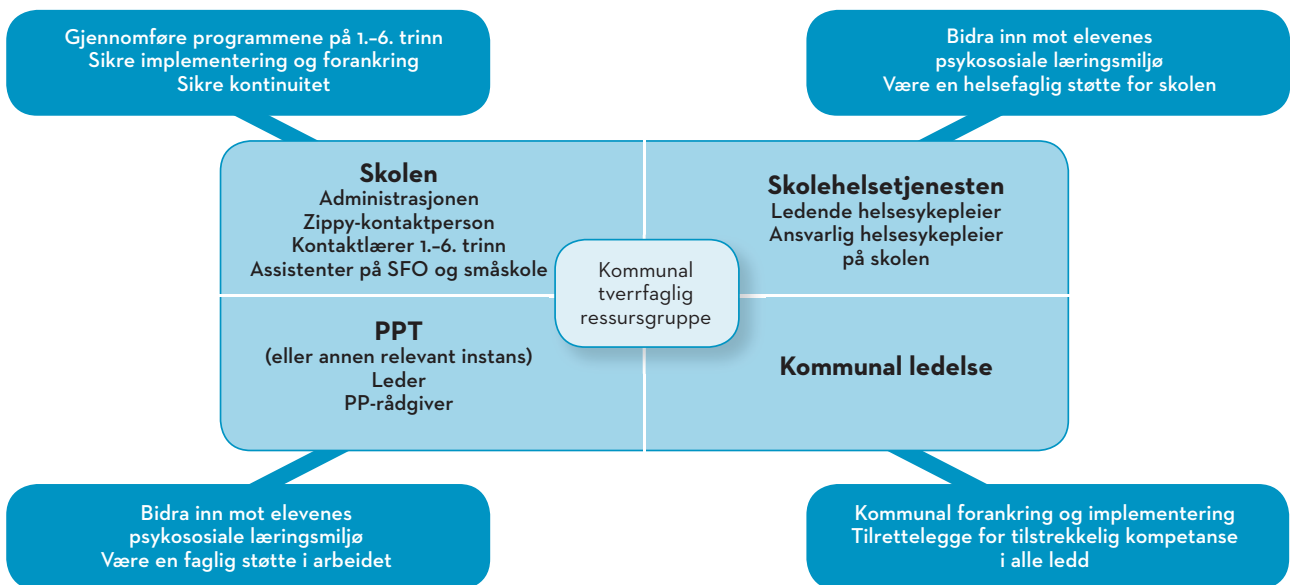
1. BESLUTNINGSPROSESS – AVTALE MED VOKSNE FOR BARN

Det er vesentlig at kommunen bruker tid på å avklare *hvilke tiltak* de trenger på kommunenivå og på skolenivå med tanke på psykisk helse og psykososialt læringsmiljø i skolen. Kommuner som vil benytte programmene må inngå gjensidig forpliktende samarbeid med Voksne for Barn og forankre programmene i kommunenes og skolenes planer. Kommunale ledere for skole og helse er ansvarlige for denne forankringen selv om initiativet til å ville benytte Zippys venner og/eller Passport kan komme

fra andre nivåer. **Det etableres en tverrfaglig ressursgruppe bestående av representant fra kommunal ledelse, fra skolehelsetjenesten, PP-tjenesten o.a.**

Kommunen må velge en som kan koordinere arbeidet, og arbeidet må forankres i kommuneledelsen.

Modellen under viser de ulike aktørene som **bør** inngå i et samarbeid og hvilket ansvar de kan ha i gjennomføringen (for utfyllende ansvars og rollebeskrivelse, se vedlegg 2):

2. OPPLÆRING OG GJENNOMFØRING

Voksne for Barn arrangerer opplæring og sertifisering gjennom todagers workshop for 1.-6. trinn lærere, skoleledere, PP-rådgivere, helsesykepleiere og deltagere i ressursgruppa som skal følge opp arbeidet i kommunen. Deler av opplæringen er felles for alle, og noe programspesifikt etter hvilket program en skal gjennomføre (Zippys venner eller Passport). Programmene gjennomføres av kontaktlærerne. Ressursgruppa har ansvar for at veilednings-/erfaringsamlinger gjennomføres minimum tre ganger i løpet av det første året for lærere som jobber med Zippys venner eller Passport for første gang.

3. RESSURSOPLÆRING

Etter første gangs opplæring og gjennomføring av Zippys venner og/eller Passport skal ressursgruppa beslutte hvem i kommunen som skal ha ansvar for kommende opplæring av nye lærere gjennom selvdreven kommunal/interkommunal workshop. Gruppen bør bestå av fire til seks personer, ha erfaring fra programmene og gjerne ha tverrfaglig bakgrunn (f.eks. en helsesykepleier, PP-rådgiver, skoleleder og lærer). Disse må sammen delta på Voksne for Barns ressursopplæring. Her bør også kommunens koordinator delta. Gjennom to dagers opplæring med fokus på implementering av

programmene i egen kommune får deltagerne trening og veiledning i å holde workshop. Tverrfaglig samarbeid i planlegging, opplæring og gjennomføring av Zippys venner og Passport i kommuner og skoler er også tema på ressursopplæringen.

Hvis kommunen er for liten til å arrangere egen workshop, er det hensiktsmessig å inngå et interkommunalt samarbeid med nærliggende kommuner om dette.

4. KOMMUNAL/INTERKOMMUNAL WORKSHOP

Workshop planlegges og gjennomføres lokalt med støtte fra håndbok og veiledningsmaterieell, samt fylkesansvarlig fra Voksne for Barn. Første gang kommunen skal gjennomføre egen workshop, kan en representant fra Voksne for Barn delta på en av opplæringsdagene ved behov.

5. GJENNOMFØRES PÅ FLERE TRINN

Zippys venner starter på 1. trinn og følger elevene til og med 4. trinn. Passport starter på 5. trinn og kan følge elevene til og med 6. trinn. Lærere som gjennomfører programmene for første gang skal ha tre veilednings-/erfaringssamlinger à ca. to timer under gjennomføring. Lærere som er på annen gangs gjennomføring skal ha én veilednings-/erfaringssamling i semesteret. Ressursgruppa har ansvar for å organisere veilednings-/erfaringssamlinger.

6. NY OPPLÆRING OG KOMPETANSEHEVING

Etter at kommunen har hatt sin første selvdrevne workshop for nye lærere og andre deltagere i programmene, kartlegger ressursgruppa når det trengs nye opplæringer/workshop. Dette initieres og arrangeres av ressursgruppa dersom det er tilstrekkelig antall deltagere. Dersom det kun er få som har behov for opplæring, må kommunen samarbeide med andre kommuner eller Voksne for Barn.

Ressursgruppa har også ansvar for at det etableres en systematikk for veilednings-/erfaringssamlinger og kan også gjennomføre andre kompetansehevende tiltak ved behov. Dette kan f.eks. være fagdag for hele personalet

(SFO, assistenter, faglærere o.l.), samling for å forberede Zippys venner og Passport på de ulike trinnene, felles foreldremøte o.l.

Det er også mulig å spørre etter erfarings- og inspirasjonssamlinger i regi av Voksne for Barn. Slike samlinger skal bidra med erfaringsdeling, faglig påfyll, og ulike temaer for lærere og/eller ressursgruppa som har jobbet med programmene en stund.

ØKONOMI OG ANSVAR FOR OPPLÆRING

Zippys venner og Passport mottar støtte fra Helsedirektoratets tilskuddsordning og andre tilskuddsordninger. Dette medfører at store deler av opplæringen og materielle til gjennomføring er subsidiert forutsatt tildeling av eksterne midler. Rammen for subsidiseringen vil avgjøres årlig.

Det forventes at skoler og kommuner som inngår avtale tar ansvar for økonomiske og ressursmessige forhold utover det som dekkes til opplæring og materielle av Voksne for Barn. Dette innebærer f.eks. eventuell avsatt tid og kompensasjon for nødvendig arbeid som utføres av ressurspersonene og som ikke inngår som naturlige arbeidsoppgaver i deres stilling. Vikarutgifter i forbindelse med opplæring og veiledning osv. er andre eksempler.

Modellen for opplæring innebærer at kommunene etter ressursopplæring selv tar ansvar for to dagers workshop for nye lærere som skal bruke programmet. Kommunene må beregne kostnader til lunsj og egnet lokale inn i sitt budsjett. I tillegg må kursholderne fra kommunens ressursgruppe (som har fått opplæring av Voksne for Barn) frigjøres til å holde workshop.

Når kommuner går sammen om å arrangere en interkommunal workshop, avtales den økonomiske fordelingen dem imellom. På kommunale/interkommunale workshops hvor det åpnes for at deltagere fra andre kommuner kan delta, må det gjøres en avtale om kostnadsfordeling kommunene/skolene imellom.

Hvis du ønsker å lese mer om programmene, besøk våre nettsider: vfb.no/produkter-og-tjenester

OPPLÆRING I REGI AV VFB:

Første regionale/kommunale opplæring/sertifisering (to dagers workshop) – kostnadsfri opplæring. Kommunen/regionen dekker lokaler og bevertning.

Ressursopplæring – opplæring er kostnadsfri.

Inspirasjonssamlinger – arrangement er kostnadsfritt, kommunene må dekke lokaler og bevertning.

OPPLÆRING I REGI AV KOMMUNER:

Kommunal workshop – kommunen dekker utgiftene.

Fagdager/inspirasjonsdager/kickoff-samlinger/veiledningssamlinger – kommunen dekker utgifter.

MATERIELL:

Noe materiell er kostnadsfritt.

Noe materiell er subsidiert.

Ved bestilling av materiell utover det som deles ut på regionale workshops må mottaker betale porto.

VEDLEGG 2 - ROLLER OG ANSVAR

KOMMUNENIVÅ KOMMUNAL LEDELSE

Ledere i skole og helse må sørge for forankring i aktuelt planverk. Videre er det deres ansvar at det til enhver tid er rammer og ressurser til gjennomføring av Zippys venner og Passport i klasserommene, samt til veiledning og opplæring. Lederne har ansvar for å tilrettelegge for samtlige involverte i dette arbeidet i kommunen.

KOMMUNAL RESSURGRUPPE OG KOORDINATORER

Ressursgruppa skal være tverrfaglig sammensatt av fire til seks personer. De skal, med Zippy- og Passport-koordinator(er) i spissen, ha ansvar for å koordinere arbeidet med programmene og følge opp at veiledning og opplæring gjennomføres etter intensjonen. Deler av teamet (tre-fire personer) deltar på to dagers ressursopplæring i regi av Voksne for Barn hvor deltakerne bl.a. sertifiseres som workshop-holdere etter at de har cirka ett års erfaring med Zippys venner og/eller Passport i sin kommune (se flytskjema for implementering).

Ressursgruppa skal:

- Sikre at veilednings-/erfaringssamlinger organiseres og fungerer.
- Arrangere workshop for ansatte i egen kommune når det er behov for opplæring.

Ressursgruppas kontinuerlige arbeid etter det første året vil være å tilrettelegge for at nye lærere deltar på workshop og organisere veilednings-/erfaringssamlinger for lærere. Det er viktig at ressursgruppa har dialog med Voksne for Barn rundt implementeringsspørsmål og behov.

Når kommunens ressursgruppe har deltatt på ressursopplæring i regi av Voksne for Barn, kan gruppa arrangere en tre til fem timers fagdag for SFO-/AKS-ansatte, assistenter og lærere som ikke har vært på workshop. Denne samlingen fører *ikke* til sertifisering, men er en innføring i hovedprinsipper og metoder som gjør at skolen kan møte elevene mer enhetlig.

SKOLENIVÅ LEDELSE PÅ DEN ENKELTE SKOLE

Skoleledere har en viktig rolle i å fastholde målsetting og holde fokus på felles pedagogisk praksis. En fra skolens ledelse må delta på to dagers workshop for å få god innsikt i programmene. Ved å etterspørre erfaringer og være pådriver for at god praksis synliggjøres, kan de bidra til å forankre arbeidet med programmene på skolen.

Viktige oppgaver for skoleledelse er:

- Innlemme Zippys venner og/eller Passport i skolens planer/satsningsområde for et godt psykososialt miljø.
- Sette av tid og ressurser til å sertifisere lærerne (to dager).
- Tilrettelegge slik at sertifiserte lærere får delta på erfaringssamling/veiledning minimum tre ganger å cirka to timer i løpet av gjennomføringen.
- Fastsette tid til gjennomføring av programtimene ukentlig.
- Fastsette bundet team-/møtetid til å drøfte gjennomføringen (minimum to ganger i semesteret).
- Tilrettelegge for deltagelse fra helsesykepleier.
- «Oppnevne» en-to Zippy- og/eller kontaktperson(er) på skolen som sørger for at nye lærere får opplæring, setter av tid til intern samarbeid og har oversikt over status.
- Sørge for at det informeres om Zippys venner og Passport på FAU møter.
- Synliggjøre skolens arbeid med livsmestringsprogrammene ved å benytte logoen som hører til hvert program på nettsider o.l. ved å ha logoene på nettsiden.

SKOLENS KONTAKTPERSONER

Dette er fortrinnsvis en som er ansatt i skolens administrasjon og som har kjennskap til programmene. Kontaktpersonenes primære ansvar er å ha oversikt over sertifiserte lærere og kartlegge behov for videre opplæring samt å være støtte for aktuelle lærere (se flytskjema for implementering). Kontaktpersonene skal også formidle informasjon fra Voksne for Barn til alle som jobber med Zippys venner og Passport på skolen og ha ansvar for å svare på henvendelser fra Voksne for Barn.

KONTAKTLÆRERE 1.-6. TRINN

Kontaktlæreres holdning og jobb i klassene er avgjørende for at programmet skal få god effekt. Lærerne har også direkte kontakt med foreldre og kan påvirke god foreldreinvolvering/samarbeid med hjemmet.

Kontaktlærere må sertifiseres på to dagers workshop før de gjennomfører programmene for første gang i egen klasse. De skal også delta på erfaringsamling/veiledning etter oppsatt plan minimum tre ganger (å cirka to timer) i løpet av det første året (se også Zippys venner 3.–4. trinn side 6).

Viktige oppgaver for kontaktlærerne er:

- Gjennomføre Zippys venner (1.–4 trinn) og /eller Passport (5.–6. trinn) i sine klasser.
- Bidra til at programprinsippene overføres til hverdags-situasjoner på skolen slik at elevene får øve i ulike, autentiske situasjoner.
- Avtale med helsesykepleier hvilke timer hun/han skal være tilstede (må planlegges i god tid).
- Følge opp foreldrearbeidet i programmet.
- Bidra med egne erfaringer og refleksjoner i erfarings-samlinger med andre lærere.

PRINSIPPER I ZIPPYS VENNER OG PASSPORT

- › Hele programmet gjennomføres kronologisk og systematisk
- › Barna deltar og involveres
- › Lærer lytter aktivt og benytter anerkjennende kommunikasjon
- › Læring overføres til hverdags-situasjoner

SKOLENS HELSESYKEPLEIER

Helsesykepleiere har viktig helsefaglig kompetanse som er relevant i en lærings- og utviklingsammenheng. De skal fungere som en støtte for lærer og kan bidra med sin kompetanse i direkte møte med elevgruppa eller enkeltelever. De skal delta på to dagers workshop sammen med lærere og ha oversikt over progresjon og gjennomføring av programmet i de ulike klassene. Helsesykepleier bør delta på foreldremøter når det informeres om Zippys venner og/eller Passport.

MULIGE VEILEDERE

- › PP-rådgiver
- › Kommunepsykolog
- › Folkehelsekoordinator
- › Familekonsulent
- › Avdeling for psykisk helse
- › Skolehelsetjenesten
- › eller andre med veilednings-kompetanse

må ha deltatt på to dagers workshop

Viktige oppgaver for helsesykepleier er:

- Deltagelse etter avtale med kontaktlærer (må planlegges i god tid).
- Deltagelse på erfaringsamling/veiledning minimum tre ganger (å to timer) i året.

Kan ta ansvar for fastsettelse, innkalling og ledelse av erfaringsamlingene/veiledning dersom ikke PPT eller annen veileder har mulighet til å ta dette ansvaret.

PP-TJENESTE VED PP-RÅDGIVER ELLER ANDRE VEILEDERE

PP-tjenesten eller andre med relevant veilederkompetanse (se tekstboks) deltar i den tverrfaglige ressursgruppa. Veilederne skal også være sertifisert gjennom to dagers workshop. Systematisk oppfølging det første året programmet gjennomføres har vist at lærerne føler seg tryggere og holder fast ved prinsippene i programmene.

Viktige oppgaver for PP-rådgivere/veiledere er:

- Ansvar for å organisere og lede veiledning/erfarings-samlingene.
- Ansvar for å sikre at prinsippene i programmet følges.
- Motivere, støtte og veilede lærerne ved behov.
- Dialog med skole og kommuneledelse om status i arbeidet.

ASSISTENT/SFO-ANSATTE

Assistenten kan være viktig støttespillere i gjennomføringen av programmene i klassen. I tillegg ser stadig flere skoler verdien av å lære opp voksne som møter elevene i fritids- og friminuttsammenheng i felles metoder. Felles metoder og prinsipper for et godt psykososialt miljø gir forutsigbarhet både for voksne og barn.

VEDLEGG 3 - INTERKOMMUNALT SAMARBEID

SAMARBEID MELLOM KOMMUNER

Små kommuner som trenger å samarbeide med andre for å kunne gjennomføre opplæring og veiledning har erfart at det er nyttig med interkommunale samarbeid.

Gjennom erfaring fra ulike strukturer for interkommunalt samarbeid bør følgende være på plass:

INTERKOMMUNAL KOORDINATOR

Om det blir benyttet allerede eksisterende nettverk og samarbeidsstrukturer der dette finnes, vil det være naturlig å velge en overordnet koordinator for arbeidet herfra. Alternativt kan en fra kommuneledelse i en av deltagerkommunene ta denne rollen. Dette kan være fra avdeling for oppvekst, skole, folkehelsekoordinator e.l.

KOMMUNE LEDER NETTVERK M/INTERKOMMUNAL KOORDINATOR

Et nettverk med representanter fra kommuneledelse i deltakende kommuner har ansvar for å;

- avklare økonomi og fordeling av ressursbruk kommunevis.
- ha ansvar for å ha dialog med skoleledere rundt lokal forankring av Zippys venner og/eller Passport og utnevning av en skolekoordinator ved den enkelte skole i de ulike kommunene.
- nedsette og følge opp interkommunal ressursgruppe.

INTERKOMMUNAL RESSURSGRUPPE

En tverrfaglig ressursgruppe bør bestå av to-tre ressurspersoner fra hver kommune med ulik tverrfaglig bakgrunn. Den interkommunale ressursgruppen har ansvar for:

- 1) **veiledning/erfaringsamlinger og**
- 2) **opplæring gjennom sertifiserings-workshop.**

Det kan gjøres en vurdering om det er ønskelig å dele ressursgruppa i to og la et utvalg i ressursgruppa ha ansvar for veilednings-/erfaringsamling og den andre for sertifiserings-workshop. I områder med store geografiske avstander kan det være naturlig å dele opp i to regionale veilednings-/erfaringsamlingsområder.

Et rullerende ansvar for workshop og eventuelle andre

opplæringer/samlinger mellom deltagere i den interkommunale ressursgruppa kan også være en måte å organisere et interkommunalt samarbeid på.

Koordinator for det interkommunale samarbeidet har et overordnet ansvar for at arbeidet i den interkommunale ressursgruppen følges opp og at hver kommune har ressurspersoner representert.